

20 вересня 1929 року на околиці села Половинкине Старобільського району на Луганщині в сім'ї Олексія та Меланії Світличних народилася перша дитина – син Іван. Молодим батькам було лише по 20 років. Вони жили у двокімнатній хатині, яку ділили з бабусею Якилиною, її старшим сином та його дружиною. Через три роки – у 1932 – у Світличних народилася донька Марія.

Штучний Голодомор 1932-33 років забрав у селі понад 220 життів. Батько Олексій спух з голоду, мати Меланія наймитувала. Вижити родині допоміг город і корова, яку тримали спільно на два двори. У 1936 році у Світличних народилася друга донька Надія.

Діти ходили до школи за 4 км. в інший кінець села, вчилися при каганцях – електрики в Половинкиному не було аж до 1960-х років – чорнило робили з бузини. Внаслідок пережитого голодомору батько Олексій втратив дві третини шлунку, тож Іван змалку мусив виконувати чоловічі обов'язки в господарстві, їздити на даху вагонів до Луганська й купувати необхідні речі.

У 1943 році, коли у хаті квартирували німці, родина зимувала у нашивкуруч обладнаному хліву. Іван з товаришем намагався підірвати німецьку вантажівку зі зброєю, але вибуховий пристрій здетонував у нього в руках, повідривавши пальці. Матері вдалося переконати лікарів максимально залишити вцілілі пальці. Попри все, Іван був дуже майстровитим – розумівся на будівельній справі, лагодив усім друзям годинники, ремонтував взуття і навіть міг надати перукарські послуги.

Він закінчив школу в 1947 році із золотою медаллю і того ж року вступив на факультет української філології Харківського університету. Однокурсники й друзі пам'ятають Івана як надзвичайно наполегливого студента.

Мистецтвознавець, літературний критик і громадський діяч Богдан Горинь писав про нього так: «Одна з найголовніших рис його творчої натури – енциклопедична освіченість, поєднана з постійним прагненням поповнювати, поглиблювати знання з історії, літератури, мистецтва, філософії, мовознавства. Досягав він цього двома способами – працею в бібліотеці й постійним, як б сказав, ритуальним відвідуванням книгарень, вишукуванням джерел букіністичної літератури». А шістдесятник, хімік Генріх Дворко додав: «Іван мав глибоке наукове мислення, обговорення того чи іншого питання завжди було конкретне, цілеспрямоване і результативне. Він умів якось одразу виділити головне і подати його в переконливому ракурсі. Іван був створений для науки».

1952 року Іван Світличний вступив до аспірантури Інституту літератури АН УРСР. Переїхавши до Києва, жив у гуртожитку, займався науковою роботою, якийсь час працював завідувачем відділу критики журналу "Дніпро", а з 1957 року – молодшим науковим співробітником Інституту літератури.

2 лютого 1955 року не стало батька Олексія. На Іванові плечі лягла додаткова відповідальність за матір та найменшу сестру Надію, студентку Харківського університету. Марія на той час уже вийшла заміж і переїхала в сусіднє село.

Смерть батька внесла корективи і в особисті плани Івана. Ще у 1953 році в Академічній бібліотеці він познайомився з Леонідою Терещенко, з якою вирішив побратися. Але весілля довелося відкласти.

Наступної зими 1956 року Іван поїхав додому, щоб підготуватися до приїзду нареченої. Ось як згадує про ці події Леоніда Світлична: "...до Половинкиного я везла оригінальний "посаг" – два мішки з його книжками... Їхала я через Харків, де вчилася тоді в університеті Іванова сестра Надійка. Вона зустріла мене, і ми відразу поїхали далі – поїздом до Сватового. Звідти – 60 км до Старобільська – мали добиратися автобусом... через заметіль автобусні рейси зупинили... Довелося чекати близько трьох діб, аж поки розчистили дорогу. Нарешті добралися до Половинкиного, а нареченого... нема. Не дочекавшись нашого автобуса, Іван разом з боярином – університетським товаришем Славком Петиком – запрягли колгоспних коней і поїхали за нами саньми. Але по дорозі ми якось розминулися."

Скликати родичів на весілля в стару материну хату – ніякої можливості: сінці, кухня, кімната, поділена великою піччю на дві частини, низька стеля, глиняна долівка, солом'яна стріха. Електрики в селі ще не було – освітлювали гасовою лампою. Тож святкувати вирішили у щойно збудованій просторішій хаті Іванового дядька по матері – Петра Твердохліба... А офіційно зареєстрували шлюб 12 травня 1956 року в Києві.

Маючи освіту інженера-будівельника, Леоніда долучилася до проектування нової хати у подвір'ї матері Меланії. З допомогою рідні Іван копав і виливав фундамент, зводив і дранкував стіни, підбивав стелю. Разом з сестрою Надійкою смолили накритий толем дах. Значно пізніше, коли до села мала приїхати з новонародженим сином Яремком сестра Надія, Іван власноруч зробив у хаті водогін і парове опалення.

З 1952 року Іван Світличний мешкав у Києві. Під керівництвом Олександра Білецького працював над дисертацією як аспірант у відділі теорії літератури Інституту літератури ім. Т.Г.Шевченка АН УРСР до 1955 року. Кандидатська робота, заснована на марксистсько-ленінських постулатах в процесі вдосконалення була ним ґрунтовно перероблена і мала остаточну назву "Рухома естетика". О.Білецький схвалив її остаточний варіант, але автор своєю роботою все ще не був задоволений і вирішив не подавати до захисту, хоча й не відкидав можливості її видання в подальшому окремою книжкою. Публікацію було заплановано у видавництві "Наукова думка", але так і не було здійснено.

Після одруження Іван і Льоля (так її називали друзі й рідні) не мали окремого помешкання в Києві. Чотири роки, з 1956 по 1960 рр. вони жили у кімнаті Льолиної матері на Подолі – колишній келії Флорівського монастиря. Разом з ними 14 кв.м. житлової площі ділили мати і брат Леоніди з дружиною і дочкою.

У 1955 році Іван працював завідувачем відділу критики журналу "Дніпро", з 1957 до 1963 року – молодшим науковим співробітником в Інституті літератури, яким завідував академік О.Білецький. Почав виходити журнал "Радянське літературознавство". Його редакцію здійснювали лише двоє людей: заступник редактора Леонід Коваленко і відповідальний секретар Іван Світличний. Одночасно він шукав підробітків, упорядковуючи різні літературні збірки і пишучи для них внутрішні рецензії й статті. У цей же час, в кінці 1950-х рр. він почав перекладати зі слов'янських мов і французької. До перекладацької праці його залучив Григорій Кочур.

Навесні 1960 року настала довгоочікувана подія – подружжю Світличних дали однокімнатну квартиру на Чоколівці. Леоніда Світлична згадувала: "Коли ми переїздили, у нас була одна валіза з речами і... вантажівка книжок". Через кілька місяців придбали набір меблів, наступного року – холодильник. А головне – тепер було куди запросити родичів і численних друзів.

Двоюрідний брат Івана Сергій Твердохліб писав: "Моїм першим виїздом із провінційного Старобільська до великого міста (столиці!) була подорож на канікулах до Києва з моєю хрещеною, а Івановою рідною мамою. Там я вперше потрапив до театру, ходив до музеїв, у зоопарк, їздив на тролейбусі, трамваї, фунікулері...".

Того ж 1960 року Іван і Льоля здійснили мандрівку до Криму, а 1962-го – до Грузії...

Працюючи в Інституті літератури, Іван Світличний особисто знайомиться з багатьма молодими українськими літераторами – поетами і прозаїками, його доброзичливі, але вимогливі критичні відгуки на їхні твори друкуються в пресі і набувають резонансу.

Тимчасове пом'якшення цензурного тиску під час "хрущовської відлиги" викликало до життя нове покоління українських митців, які об'єдналися навколо Клубу творчої молоді. Клуб був заснований 1960 року студентами київського театального інституту, потім приєдналися художники на чолі з Аллою Горською і літератори, які гуртувалися навколо літературного критика І.Світличного. Президентом Клубу було обрано молодого режисера Леся Танюка. А загальноновизнаними лідерами стали Іван Світличний, [Іван Дзюба](#), [Євген Сверстюк](#) і [Алла Горська](#).

За спогадом Євгена Сверстюка «...коли на початку шістдесятих почало витворюватись силове поле притягання, пульсом того поля були такі постаті як Алла Горська й Іван Світличний, у них майже не лишалося часу для творчості – вони творили щось більше за власний твір – вони творили клімат. І до них потяглися художники, поети, музики...».

Як і будь-яка громадська ініціатива, Клуб зобов'язаний був мати над собою партійне або комсомольське прикриття – таким "дахом" став Київський міський комітет комсомолу, для проведення зустрічей членів Клубу навіть було надано приміщення – кімната №13 у Жовтневому палаці. Члени Клубу зустрічалися також у художніх майстернях та вдома у Алли Горської, [Веніаміна Кушніра](#), [Людмили Семикіної](#) чи [Галини Севрук](#). Регулярні заняття молодіжної літературної студії "Брама", яка діяла при Клубі, відбувалися у приватному будиночку керівника студії поета [Віктора Могильного](#), ще один літературний гурток для робітничої молоді діяв у Вишгороді під керівництвом [Володимира Комашкова](#). Секціями Клубу також можна було вважати Молодий експериментальний театр під керівництвом [Леся Танюка](#) і міжвузівський студентський [хор "Жайворонок"](#), члени якого натхненно відроджували українську народну пісню.

Та найзмістовніші і, можливо, найбільш значущі для історії зустрічі відбувалися на вул. Уманській, 35, помешкання 20 – однокімнатній квартирі Івана і Леоніди Світличних, на горішньому поверсі – "ластів'ячому гнізді", "голубнику", як називали це місце шістдесятники. Тут відбувалися літературні

читання за участю Івана Драча і Ліни Костенко, які Іван записував на свій магнітофон - перший радянський портативний магнітофон "Весна", сюди несли на рецензію свої твори Василь Симоненко і Василь Стус, Ірина Жиленко і Надія Кир'ян, а також Борис Мамайсур, Леонід Череватенко, Борис Нечерда, Василь Голобородько, Микола Холодний і багато, багато інших...

На засіданнях Клубу обговорювалися питання розвитку української національної культури та її упослідженість в лещатах комуністичної ідеології і тотальної русифікації. Тут зароджувався і звідси розповсюджувався український "самвидав", саме члени Клубу творчої молоді першими підняли питання про масові розстріли українських громадян у Биківні, а також постійно і наполегливо захищали українську мову в усіх сферах її вжитку – вимагали викладання рідною мовою в українських школах і вузах, спиралися на національні традиції у власній творчості.

Старше покоління, на відміну від молоді, зустріло так звану «хрущовську відлигу» з певною недовірою і пересторогою, лише окремі особистості з числа тих, що й за часи сталінського тоталітаризму не припиняли боротьби за збереження української нації і культури (такі, наприклад, як Борис Антоненко-Давидович, Надія Суровцова, Григорій Кочур) стали добрими порадиниками і наставниками молодих. А зв'язок між поколіннями здійснював Іван Світличний, який сам був на добрий десяток років старший за середній вік членів Клубу.

Ще одним, вкрай небажаним для радянського офіціозу, напрямком діяльності Клубу творчої молоді був контакт з представниками української діаспори – Вірою Вовк з Бразилії, подружжям Гевриків зі США, Зіною Геник-Березовською з Праги, Анною-Галею Горбач з Німеччини та іншими.

З осені 1962 року наростає відвертий ідеологічний тиск на найактивніших представників українського шістдесятництва. 8 квітня 1963 року відбулася нарада активу творчої інтелігенції та ідеологічних працівників України, на якій, як і на двох попередніх (в грудні 1962 та березні 1963 років), було піддано нещадній публічній критиці Івана Світличного та Івана Дзюбу. Іван Світличний на цей час уже безробітний. У лютому 1963 року він вимушено звільнився з Інституту літератури і тільки у вересні зумів влаштуватися на посаду молодшого наукового співробітника до Інституту філософії АН УРСР, але й там йому дозволили працювати лише до березня наступного, 1964-го року. Його статті перестали брати до друку, мало допомагало і прикриття псевдонімами або друк під чужим іменем.

"Хрущовська відлига" добігла кінця, у 1964 році Клуб творчої молоді був розігнаний. Але офіційний розпуск Клубу зовсім не означав припинення дружніх зв'язків між його членами та прибічниками. Так у вересні 1964-го року Іван Світличний і Алла Горська в колі друзів-КТМівців відзначають спільне 70-річчя (обом виповнилося по 35 років), кожного Нового року збираються в колядницькі гурти, здійснюють спільні подорожі та екскурсії, зустрічаються на пікніках, виношують нові творчі задуми і разом зустрінуть масові репресії 1972 року...

1965 року Іван Світличний робить ще одну відчайдушну спробу знайти роботу – влаштовується на посаду редактора в Українське товариство охорони

природи, але через 4 місяці його знову просять звільнитися... У серпні він їде до Коломиї, де начебто розпродавали бібліотеку україніки, але в поїзді був заарештований. Того ж місяця і пізніше, восени, були заарештовані понад двадцять осіб з середовища української інтелігенції, більшість з них – з оточення Івана Світличного: [Іван Гель](#), [Ярослава Менкуш](#), [Мирослава Зваричевська](#), [Михайло і Богдан Горині](#), [Михайло Косів](#), [Ігор Герета](#), [Опанас Заливаха](#), [Ярослав Геврич](#), [Валентин Мороз](#) та інші. Звинувачували усіх в "антирадянській агітації і пропаганді".

31 серпня прийшли з обшуком до оселі Світличних на вулиці Уманській... Обшук тривав добу, вилучили машинописи віршів М.Холодного, Л.Череватенка, Б.Мамайсура, Б.Антоненка-Давидовича та інших, друкарську машинку, велику кількість книжок і навіть Біблію. А невеличкий клаптик паперу на столі з віршованим рядком, розбитим на наголошені і ненаголошені склади для художнього перекладу, сприйняли за шифр і вилучили також.

Тримали Івана Світличного у слідчому ізоляторі КДБ, листування заборонене... Лише 31 січня 1966 року, на 10 річницю їхнього весілля, подружжю вдалося обмінятися листами. Ліна Костенко у письменницькому середовищі збирала підписи на захист Івана та інших політ'язнів, голова міжнародного ПЕН-клубу англійський письменник Пол Таборі на Світовому конгресі письменників в Нью-Йорку допоміг Об'єднанню українських письменників "Слово" внести до порядку денного питання про розправу над українською інтелігенцією, і Конгрес виступив на оборону Івана Світличного. Отже, 30 квітня 1966 року Івана Світличного за браком доказів випустили.

Але офіційно влаштуватися на роботу не було жодної можливості. Іван Світличний в цей час займається перекладацькою роботою, мріє про видання Антології французької поезії українською мовою, залучає до перекладів своїх друзів і знайомих з середовища КТМ. Однак, цей збірник так ніколи і не був виданий.

До Івана, як і раніше приходять друзі, звертаються за професійними порадами молоді автори, у нього вдома знаходять прихисток і допомогу родичі заарештованих товаришів, бувають і гості з української діаспори.

Саме в цей період Іван Світличний всерйоз зайнявся мовознавством – у нього народжується ідея створити новий український словник синонімів, ідея крамольна, бо в умовах тотальної русифікації владою проводилася політика на зближення і злиття націй, у мовній політиці це означало витиснення із вжитку суто українських слів і термінів, залишивши тільки наближені до російської мови варіанти.

Світлим моментом цього часу є вихід друком книжечки перекладів П.Беранже "Пісні" у 1970 році, хоча у цьому виданні була вилучена передмова Івана Світличного і біля третини його поетичних перекладів.

За спогадом [Михайла Косіва](#), Іван «поводився так, ніби не існувало на світі донощиків, спецслідчих і спецізоляторів, його «правила гри» видавали в ньому людину, вільну від перестрахів і перестрахувань, йому не треба було вичавлювати із себе по краплі раба – в ньому просто ніколи не було нічого рабського». Але полегшувати життя кадебістам не збирався: "Саморобні двері, зроблені в книжковому стелажі, що розділяв кімнату на дві частини, можна було відчинити, щойно проробивши певні маніпуляції, які він час від часу міняв: то

треба було спершу відчинити холодильник, то ввімкнути якийсь тумблер у коридорі... Для зовнішніх дверей він теж робив усілякі страхувальні замки. Наприклад, треба було з'єднати спеціальним дротиком два замки (чи то ключ із якимось замком), щойно тоді ключ у замкові повертався, інакше – заклинювало..."

З 1968 року подружжя Світличних з друзями проводили частину літа на Прип'яті – жили в наметах, вночі вільно слухали "ворожі голоси" – передачі закордонних радіостанцій, не забитих глушилками, як поблизу міст. Під час останнього такого відпочинку серед них був Василь Стус, який дав на рецензію Іванові свій "Феномен доби" – чернетковий варіант нищівної статті про трагедію поетичного генія П.Тичини... Тут же з радіопередачі почули про призначення на посаду нового голови КГБ України Федорчука. Це віщувало неминуче посилення репресій...

У боротьбі проти українських шістдесятників КДБісти вдавалися до усіляких провокацій. Так, коли у 1969 році з Москви до Києва дійшла фотокопія книжки Авторханова "Технологія влади", вони, перехопивши її екземпляр, помітили його радіоактивним маркером і випустили в подальший обіг, легко відслідковуючи шляхи пересування книги. В кінці березня черга на читання книжки дійшла до Івана Світличного, і 28 березня до нього прийшли з обшуком, при якому за допомогою лічильника Гейгера швидко знайшли заховані фотовідбитки. Тоді справа обмежилася лише двогодинним допитом. "Контора" ретельно вивчала коло спілкування, зацікавлення і характер своїх майбутніх "клієнтів".

Але 12 січня 1972 року одночасні обшуки і арешти відбулися по всій Україні. Кримінальну справу "Блок" було побудовано за допомогою завербованого КДБ громадянина Бельгії Ярослава Добоша, українця за походженням. Після серії виснажливих цілодобових обшуків, 2 лютого у пресі з'явилося повідомлення: "За проведення ворожої соціалістичному ладові діяльності і в зв'язку з справою Добоша притягнуті до кримінальної відповідальності Світличний І.О., Чорновіл В.М., Сверстюк Є.О. та ін.. Слідство триває". З березня місяця в газетах почали з'являтися "покаянні листи" – не всі могли витримати тиск і погрози з боку всемогутнього КДБ... Публічне покаяння слугувало своєрідною "індульгенцією" за минулі "гріхи", компартійна влада могла навіть обіцяти такій людині всіляке сприяння – адже це мало би стати показовим прикладом для інших. Тим більшу повагу викликає стійкість тих, хто не зрікся своїх переконань і не купував примарної "свободи" ціною безчестя. Іван Світличний під час перебування у слідчому ізоляторі КДБ, чекаючи суду і вироку, у поетичній формі так висловив свою думку:

Стою під громоверженням анатем,
Невіра! Перекинчик! Потурнак! —
Шукаю покайних слів, однак
На жодне в лексиконі не натрапив...

Я — дисидент. І дула автоматів
У серце зяють. І до хрипоті
Розгавкана вівчарка і менти
Готові рвати, гризти, шматувати,

Щоб білий світ від мене вберегти.
А в мене — тільки слово. Те, що мати
Навчила мене першим вимовляти,
Навчила гідно на устах нести...

Арешт і ув'язнення не були для І.Світличного несподіванкою. Ще у щасливі часи Клубу творчої молоді, обговорюючи з [Михайлом Горинем](#) шляхи і форми українського визвольного руху, на зауваження Михайла Гориня, що «активної праці – не більше трьох років», «він усміхнувся з властивим йому придигом і сказав: «То натискаймо на педалі!»

Суд відбувся в кінці квітня 1973 року, вирок – 7 років таборів суворого режиму і 5 років заслання. Наприкінці серпня Іван Світличний етапом прибув до табору 389/35 Скальнинського управління таборів на Уралі. Раз на півроку дозволено отримати невеличку харчову бандероль, раз на місяць – право купити на 5 рублів харчі у "ларку", двічі на місяць можна написати листа рідним... І лише 5 днів побачення з дружиною і мамою за весь період перебування у таборі!

Разом з Іваном Світличним у зоні перебували Валерій Марченко, [Ігор Калинець](#), [Семен Глузман](#), Валентин Мороз... В'язні об'єдналися в Рух опору, примудрялися передавати на волю "Хроніки 35-ї зони", які потім друкувалися у московському дисидентському часописі "Хроника текущих событий". Іван став визнаним лідером цього руху. Поширеним способом демонстрації протесту були голодівки в'язнів, одного разу Іван тримав голодівку 56 днів, схуднувши на 26 кг. Перерви в листуванні з рідними означали його перебування у ПКТ і ШЗО (з метою покарання в'язня, табірна адміністрація могла запроторити його до приміщення камерного типу або штрафного ізолятора).

Але і тут Іван Світличний лишається собою – перекладає з французької, пише власні поезії, виписує і читає багато мовознавчої літератури, працює над словником синонімів. А ще - редагує твори побратимів, адже сам назвав їхню 35-ту зону українським Парнасом! В незалежній Україні за табірну літературну творчість були удостоєні Шевченківської премії Ігор Калинець, Тарас Мельничук, Степан Сапеляк та й сам Іван Світличний, щоправда, вже помертвено...

Місцем заслання для Івана Світличного було обрано селище Усть-Кан на Гірському Алтаї, через два роки дозволили переїхати у село Майма, трохи нижче у горах, де повітря не таке розріджене. Вимушена офіційна робота – сторожем в Усть-Кані і палітурником у Маймі. У 1979-му мав коротку відпустку до Києва. І хоча дружина Льоля, переїхавши до Івана на заслання, всіляко намагалася полегшити його побут, підірване у таборах здоров'я під впливом згубного гірського клімату невпинно погіршувалося. Все важче ставало працювати – а він робив переклад "Слова про Ігорів похід" і продовжував роботу над словником синонімів. Під картотеку робочих матеріалів до словника він використав розділену картонками на дрібні квадратики кришку своєї валізи, в ній же розмістив фотографії найдорожчих йому людей – рідних і найближчих друзів. До нього у заслання приїздили Олена Антонів з сином, Михайлина Коцюбинська, Раїса Мороз, листи підтримки приходили від друзів, розкиданих репресіями по всьому Союзу, і з-за кордону...

Але 20 серпня 1981 року у Івана Світличного стався тяжкий інсульт. Він був уже в стані клінічної смерті, коли Леоніді довелося погодитися на складну нейрохірургічну операцію, яку йому зробили на мозку в місцевій лікарні. В лікарні були відсутні необхідне медичне обладнання, кваліфіковані лікарі, під час операції занесли інфекцію, почався сепсис... На відчайдушні листи дружини до Москви відповідь одна: помилуванню не підлягає...

Про ув'язнення Івана Світличного хочеться сказати словами Валерія Шевчука: "І він пішов на Голготу. Не знаю, чи була у нього своя гетсиманська ніч, очевидно, що була. Але він чудово знав, на що йде і що його чекає. Тоді, коли повідомляв мені, що його мають заарештувати, здивував мене і вразив напрочуд спокійний тон, яким мовлено ті слова. І сам Іван був напрочуд спокійний, як завжди, лагідний, зі своєю тихою, милою усмішкою, ніби йшлося не про величезне випробування, ба житейську біду, а про річ конечну й виважену, на яку він, як і Христос свого часу, погодився у дусі. Через це узяв на плечі свого хреста і під улюлюкання, прокляття й плювки газетної та журнальної юрби, із світлим обличчям поніс його туди, куди нести було призначено...»

Незважаючи на катастрофічний стан здоров'я, Іван Світличний відбув свій засланський строк до кінця і був звільнений 23 січня 1983 року. При отриманні документів на виїзд до Києва, Леоніду Світличну попередили: "Чтобы при встрече не было никаких демонстраций!" А у неї була одна турбота – хоч би знайшовся хтось допомогти затягнути напівпаралізованого Івана на п'ятий поверх... У розгромленому репресіями, збайдужілому Києві Світличних зустрічав Валерій Марченко, який мав тоді коротку перерву між своїми ув'язненнями. Вже восени цього ж року він знову був заарештований, а через рік його життя обірвалося в неволі...

До Світличних тепер приходили лише найближчі друзі, серед яких Михайлина Коцюбинська, Галина Севрук, Євген Сверстюк, Семен Глузман, доглядати тяжкохворого Івана багато допомагав Олександр Проскура. Доки могла, приїжджала з Половинкиного мама – Меланія Іллівна. В перші роки після повернення Іван міг пересуватися по квартирі з милицею, але виходити на вулицю, долаючи 5 поверхів у "хрущовці" без ліфта, він не міг. Тож постало питання зміни квартири. З державної черги на отримання квартири Світличних зняли. Аби не залишатися в'язнем у чотирьох стінах, влітку 1985 року Світличні відвідали [Дарку Гусяк](#) у м. Волочиську на Хмельниччині, від 1986-го, "чорнобильського", року Іван і Льоля по кілька місяців щоліта жили в Моршині у [Зеновія Красівського і Олени Антонів](#), навідувались до гостинної оселі [Опанаса Заливахи](#) в Івано-Франківську.

Іван цікавився новинами, слухав передачі сестри Надійки на радіо "Свобода", любив класичну музику... Читати і писати він уже не міг, говорити було дуже важко. Його очима, руками і голосом була невідлучна від нього Льоля. З жовтня 1989 року, коли настав повний параліч, Льоля розуміла Івана лише з виразу очей і слабкого потиску лівої руки.

Останнє, що почув Іван у цьому житті, був прочитаний Леонідою вірш Василя Стуса "Не можу я без посмішки Івана...", через 15 хвилин по тому він знепритомнів і його серце зупинилося. Це сталося 25 жовтня 1992 року.

Леоніда Світлична виконала заповіт чоловіка – Івана поховали у вишитій сорочці, подарованій йому колись Василем Стусом, і неподалік від нього на Байковому цвинтарі.

Лишилася пам'ять. За свідченням [Зиновія Антонюка](#), «Іванове виокремлення... підносило в духову сферу, було настільки органічним і простим, що змушувало ламати усталені стереотипи. Він не пригнічував іншого своєю особистістю, а ставив поруч як побратима... Отак я вперше зрозумів, що справжній, а не показний патріотизм – завжди некрикливий, завжди серйозний і завжди громадянський... У Івана він був навіть якийсь священно світлий.» Світла пам'ять Учителю, Лідеру, Герою.

Джерела:

1. Доброокий. Спогади про Івана Світличного. – Київ, 1998 р.
2. І.Світличний, Н.Світлична. З живучого племені Дон Кіхотів, Київ "Грамота", 2008